

Idem constat ex opinione universali circa apsum humanæ naturæ et promissionem venturi redemptoris. Ergo.

2° *Præcepta moralia*. Ex prædictis dogmatibus plurima sequuntur officia, tum erga Deum, tum erga alios homines, tum erga nosmetipsos, in natura nostra et in essentialis rerum fundata. Dubitare non licet quin Deus ea parentibus nostris simul revelaverit. Id insuper constat ex historia patriarcharum; clare enim videtur in Genesi eos accurate hæc officia naturalia cognovisse: non potuissent autem ea sola ratione tam cito et tam perfecte cognoscere. Ergo.

Præterea, duo saltem præcepta positiva et generalia primis parentibus revelavit, nempe præceptum offerendi sacrificia cruenta et præceptum sanctificandi diem septimum; quamvis enim natura doceat Deum esse honorandum et aliquod tempus cultui ejus consecrandum, sacrificia cruenta non præcipit, nec circumstantiam diei septimi cultui divino consecrandi determinat: attamen semper et ubique sacrificia cruenta fuerunt in usu apud omnes gentes, et dies septima quodam modo cultui divino fuit consecrata, 1° apud Hebræos etiam ante Moysen, ut satis indicant hæc Dei verba in Exodo, xx, 8: *Memento ut diem sabbati sanctifices*; non tam enim præceptum novum Deus his verbis instituit, quam veteris observationem urget; 2° apud gentes, quæ dies per septimanas ubique diviserunt, et unam ritibus sacris specialiter destinant. Ergo.

CAPUT SECUNDUM.

DE VERITATE RELIGIONIS JUDAICÆ.

Hæc religio describitur in *Pentateucho*, id est, in quinque libris nomine Moysis inscriptis, qui sunt *Genesis*,

Exodus, Leviticus, Numeri et Deuteronomium. Quinque illi libri in prima origine unicus erant liber qui vocabatur liber Moysis, vel lex Dei, aut lex Moysis, id est per Moysen data: sic a Christo et ab Apostolis citatur.

Divisio hujus libri in quinque libros fuit arbitraria. Esdræ tribuitur. Saltem ante celebrem versionem Septuaginta interpretum existebat.

Vera est ergo religio judaica si Pentateuchus sit authenticus, verus et integer. Præsens igitur caput in tres dividemus articulos: 1us erit de authenticitate Pentateuchi; 2us de ejus integritate, et 3us de ejusdem veritate; quibus quartum addemus de cæteris Veteris Testamenti libris.

ARTICULUS PRIMUS.

DE AUTHENTICITATE PENTATEUCHI.

Ille liber est authenticus, qui ejus est auctoris cui describitur et eo tempore fuit scriptus ad quod refertur; ille vero est spurius vel apocryphus, qui ejus non est auctoris cui tribuitur, vel qui recentiori tempore fuit scriptus quam dicitur aut creditum est. Itaque Pentateuchus est authenticus si genuinum Moysi sit opus et in ipso republicæ Judaicæ initio fuerit scriptus, ut fertur. Spinosa et *Hobbes*, primi contra fidem Judæorum et Christianorum insurgentes, Pentateuchum dictæ lætacerunt atque in dubium revocaverunt. Ab hoc errore non multum recessit Isaac *La Peyrère*, auctor libri olim flammis addicti et inscripti *Præadamitæ*: inter multos errores assererat Adam non fuisse primum hominem, et hodiernum Pentateuchum esse duntaxat fragmenta librorum Moysis. *Richard Simon*, in famoso opere dicto *Histoire critique du Vieux Testament*, docebat Moysen ordinem scribarum instituisse et eorum ministerio res tempore suo gestas in commentariis scribendas curasse, atque Pentateuchum nunc exstantem esse compendium hujusmodi commentariorum post captivitatem Babyloni-

cam scriptum et publica auctoritate confirmatum. Hodierni increduli, ulterius progredientes, libros Moysis vel omnino rejiciunt, vel erroribus plenos esse affirmant. *His noldis, sit*

PROPOSITIO.

Pentateuchus est genuinum Moysis opus, et eo tempore ad quod refertur fuit scriptus.

Prob. 1°. Pentateuchus est genuinum, etc., si constanti traditione Judæi, Christiani, Mahumetani, et ipsi Pagani illum ut talem semper habuerint; alioquin nullus liber in mundo esset authenticus: atqui Judæi, Christiani, Mahumetani et ipsi Pagani constanti traditione Pentateuchum habuerunt ut genuinum Moysis opus, et eo tempore ad quod refertur scriptum.

1° *Judæi.* Quotiescumque enim in cæteris Veteris Testamenti libris aliqua fit mentio de lege Judaica, nomine Moysis inscribitur, v. g., Josue, I, 7: *Ut facias et custodias omnem legem quam præcepit tibi Moyses servus meus*; Judic. III, 4: *Dimisitque eos ut in ipsis, e. p. periretur Israel, utrum audiret mandata Domini que præceperat patribus eorum per manum Moysi, an non*; item in III Regum, II, 3; in IV Regum, XIV, 6, et in sexcentis aliorum librorum locis. Idem legitur in antiquo Judæorum canone, teste Josepho contra Appionem, lib. I; idem pariter clare videtur in antiquioribus Scripturæ versionibus, v. g., in ea quæ dicitur Septuaginta interpretum, in Syriaca, in Chaldaica, etc., omnes namque Pentateuchum Moysi tribuunt. Ergo 1°

3° *Christiani, etc.* Legitur enim apud S. Marcum, XV, 19 et 26: *De mortuis autem quod resurgent, non legistis in libro Moysi?* etc. Hic refert Christus, textum Exodi, III, 6. Apud S. Lucam, XXIV, 27: *Et incipiens (Jesus) a Moysæ et omnibus Prophetis, interpretabatur illis, in omnibus Scripturis quæ de ipso erant; et 44: Quoniam necesse est impleri, omnia quæ scripta sunt in lege Moysi,*

Denique omnes Christiani semper fuerunt et adhuc sunt unanimes circa illud punctum. Ergo 2°. *Mahumetani.* Naqmin in multis locis libri Mahumetis dicitur *Alcoran*, vel *Coran*, fit mentio Moysis et legis ejus: porro lex Moysis est in Pentateuchum. Ergo 3°. *Ipsi Pagani,* quorum tamen maxime intererat Moysis existentiam negare, constanter eum habuerunt ut verum Pentateuchi auctorem; sanctus enim Justinus in sua Cohortatione ad Græcos, n° 9, multos designat auctores paganos qui *Moysem ut principem et ducentem gentis Judæorum commemorant*, inter quos numerantur Polemon, Appion, Ptolemæus, Hellanicus, Philochorus, Castor, Thallus, Alexander Polyhistor, et celeberrimus Diodorus Siculus. Idem senserunt, inter Latinos, Celsus, Porphyrius et Julianus Apostata, qui tot et tanta contra Judæos et Christianos scripserunt. Ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo

Prob 2°. Vel Pentateuchus est authenticus, vel recentiori tempore ab aliquo impostore fuit suppositus: atqui posterius dici non potest; vel enim suppositus fuisset post mortem Esdræ, vel tempore Esdræ, vel ante Esdræ: atqui nihil horum dici potest.

1° *Non post mortem Esdræ.* Omnibus enim fatentibus, suppositio ista contingere non potuit a tempore quo Pentateuchus, qualis nunc existit, in linguam græcam sub Ptolemæo Philadelpho a Septuaginta interpretibus fuit translatus, siquidem ex tunc ad exterarum gentes transiit, et in diversis linguis idem semper fuit conservatus. Itaque suppositio ista fieri debuisset a tempore Esdræ usque ad Ptolemæum: at etiam in eo tempore hæc suppositio fuit impossibilis; tunc quippe Samaritani erant per schisma a Judæis divisi, et tamen eundem habent Pentateuchum ipsumque Moysi adscribunt; porro illum non haberent si, durante schismate, ab aliquo impostore suppositus fuisset; illum enim a Judæis suppositum non admisissent ut divinum; nec Judæi illum a Samaritanis excogitatum accepissent. Ergo 1°.

Insuper, ex libris Machabæorum, ex Antiquitatibus Josephi et ex tota traditione constat, Hebræorum religio-

nem et rempublicam juxta leges Mosaicæ semper fuisse administratam. Pentateuchus erat liber ritualis ad usum sacerdotum, eodex civilis ad usum publicum, instrumentum genealogiarum ad usum patrumfamilias, tabula hæreditatum ad usum privatorum; catechismus dogmaticus et moralis ad usum omnium: porro hæc reddunt suppositionem omnino impossibilem in quocumque tempore. Ergo 1° saltem post mortem Esdræ dicta suppositio contingere non potuit.

2° Non tempore Esdræ et ab ipso Esdra, ut dicere non erubuit Spinosa; nam tempore Esdræ tota gens Samaritanorum a Judæis jam ex multis annis erat divisa: impossibile ergo tunc fuisset persuadere illis ut Pentateuchum, de quo nihil unquam audissent, tanquam genuinum Moysis opus reciperent; illum velut spurium rejecissent sicut alios libros a tempore schismatis scriptos rejecerunt. Ergo 2°.

3° Non ante Esdræ. Nam tunc vel post vel ante Roboam: at neutrum dici potest. Non post Roboam, quia decem Tribus jam separate erant: ab illo autem tempore suppositio Pentateuchi facta est omnino impossibilis, propter rationes expositas. Non ante Roboam; quo enim viciniora sunt tempora, eo difficilior est suppositio. Præterea, a Roboam retrogradiendo usque ad Moysen, accurate descripta existit series factorum in diversis libris qui successive prodire debuerunt; sunt enim secundus et primus Regum, Ruth, Judicum et Josue: omnes libri isti declarant, vel supponunt Moysen fuisse Judæorum legislatorem, religionis eorum, reipublicæ, legum, caeremoniarum, sacrificiorum, festorum institutorem ac Pentateuchi auctorem: nemo autem non videt quam absurdum sit dicere hæc omnia ante Roboam fuisse supposita, et sic miræ artificii sibi concatenata. Ergo 3°; aliunde, etc. Ergo.

Prob. 3°. Si Pentateuchus suppositus fuit, omnes alii libri veteris Testamenti fuerunt etiam suppositi; nam de Pentateucho loquuntur, illum ut opus Moysis tradunt, cum illo perfecte sunt concordés: at dici non po-

test cunctos Veteris Testamenti libros fuisse suppositos; nam, præter innumeras authenticitatis notas quas præ se ferunt, vel ab unico impostore fuissent suppositi, vel a pluribus: atqui neutrum dici potest. 1° Non ab unico; impossibile quippe est unum hominem finxisse tot libros, rebus in eis contentis et modo quo dicuntur a se distinctos, in quibus tot emicant diversi characteres styli, figurarum, eloquentiæ, simplicitatis et sublimitatis. 2° Non a pluribus; nullus enim vir bonæ fidei et aliquo præditius judicio sibi persuadere poterit plures impostores, ex mutua conspiratione, varios Antiqui Testamenti libros excogitasse, tam sublimem et mirandam doctrinam in illis depinxisse, cum universa terra in densissimis tenebris esset involuta, et multas partes a se tam discrepantes tanta industria inter se colligasse, ut ita sibi corresponderent. Ergo.

Opinio autem Richardi Simonis nullo innititur fundamento, communi antiquorum et recentiorum sensui adversatur, siquidem nullibi fit mentio commentariorum quæ supponit, et omnes persuasum semper habuerunt Pentateuchum, qualem eum tunc habemus, genuinum esse opus Moysis.

Præterea, etsi concederetur, quod falsum est, primum exstitisse commentaria sub directione Moysis scripta, quorum Pentateuchus nunc exstans compendium esset, nihilominus opus foret authenticum quoad substantiam, ideoque nihil inde confidere possent increduli.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Jupiter, Mercurius, Apollo, alique apud paganos perçelebres, erant tamen personæ fictæ: ergo a pari Moyses potest esse tantum personæ ficta.

R. 1°. *Dist. ant.* Jupiter, Mercurius, etc., erant personæ fictæ, id est, historia eorum maxima ex parte est ficta, concedo; id est, nullo modo exstiterunt, nego ant. Etenim apud omnes in confesso est historiam deorum paganismi maxima ex parte fabulosam esse et nullam me-

veri fidem; sed communiter docetur plerosque deos istos vere existisse et celebres, fuisse viros qui, propter sua erga alios homines merita, deorum numero post mortem adscripti sunt; vel nihil aliud sunt quam ipse Moyses sub diversis nominibus cognitus et honoratus. Ea de re consulantur doctissimus *Huet*, in *Demonstratione evangelica*, prop. 4, cap. 3, 4, 5, etc., et *Banier*, *Explication historique des fables*.

R. 2º. Nego consequ. et paritatem. Ratio disparitatis est, quod historia deorum paganismi, nullis nitatur fundamentis fide dignis, sed, e contra, multa de illis dicantur perabsurda: Moysis vero narratio est simplex, clara, distincta et inconcussa innixa monumentis; ingens ergo datur discrimen ipsum inter et deos paganismi. Et vero, qui serio contenderet Darium, Alexandrum, Cæsarem, Constantinum, etc., fictos esse homines, ut delirans haberetur; at multo magis repugnat Moysen non existisse, ut in probatione ostendimus; existentia enim illustriam hominum, istorum non aliunde constat quam ex traditione et historicis monumentis; at nulla constantior et firmiter traditio, nullaque majora excogitari possunt monumenta quam ea quæ Moysis existentiam attestantur. Ergo.

Obj. 2º. Auctor Pentateuchi constanter de Moysæ loquitur in tertia persona, illum tanquam virum mitissimum laudat, mortem ejus in ultimo Deuteronomii capite narrat; atqui hæc Moyses scribere non potuit. Ergo.

R. Nego min. 1º Moyses de se in tertia persona loqui potuit; nam plures auctores quorum opera a nemine in dubium revocantur, sic de seipsis in tertia persona scripserunt; v. g. Esdras, Evangelistæ; et apud profanos, Xenophon, Josephus, Julius Cæsar etc. Ergo.

2º Humilitas Moysis in toto Pentateuchi decursu apparet: suos defectus simpliciter enarrat, suam in Deum diffidentiam confitetur, semel tantum se laudat et quia ministerium ejus et gloria Dei id postulabant; soror enim ejus Maria ob suam erga Deum rebellionem percussa fuerat lingua; tunc Moyses ostendere veluit hoc malum e-

nimia ipsius severitate non evenisse, sed ex sola Mariæ iniquitate. Ergo.

3º Quidam dicunt Moysen mortem suam per anticipationem et ex speciali revelatione descripsisse; alii vero probabilius asserunt totum caput ultimum Deuteronomii ex libro Josue excerptum fuisse, ut quod pertinebat ad Moysen uno tenore legeretur. Ergo.

Obj. 3º. Moyses nunquam flumen Jordanis transitit; attamen Deuteronomium trans Jordanem fuit scriptum, ut ex cap. 1, vers. 1, patet. Ergo.

R. Nego min. Nam vox Hebræa *abr* triplicem habet significationem, ut videre est in Dictionario Buxtorf et in Radicibus P. *Houbigant*; modo significat trans, modo citra, modo ad ripam, *au-dela, en-deça, sur le bord*, prout sensus phrasæ id exigit: atqui Moyses, quando Deuteronomium scripsit, erat citra Jordanem et ad ejus ripam, id est ab illo non longe. Septuaginta autem interpretes, Vulgata aliæque versiones verterunt *trans*, quia plaga in qua hæc verba profuit et scripsit Moyses, trans Jordanem erat respectu Judæorum qui flumen transgressi erant ut Terram Sanctam possiderent. Ergo.

Obj. 4º. Gen. xii, 6, legitur: *Pertransiit Abraham in terram Chanana usque ad Sichem. Chananeus autem tunc erat in terra ista.* Unde sic. Ex his verbis patet Chananeum jam in Terra Sancta non esse quando ille liber fuit scriptus; atqui tamen Chananeus erat in terra ista quando vivebat Moyses: ergo Moyses illius libri non est auctor.

R. Nego maj. Nam textus qui nobis objicitur sic naturaliter intelligi potest: *Chananeus autem jam erat in terra ista*, id est, antequam Abraham in terram istam adveniret, Chananeæ illam jam occupabant; omnes enim etiam doctissimi interpretes, et ipse Rabbi Ben Ezra, eruditissimus, conveniunt hunc esse sensum.

Confusio linguarum in Babel et dispersio gentium acciderunt circa annum 1757 mundi; vocatio Abraham et ingressus ejus in terram Chanana, circa annum 2083: Moyses autem legem a Deo in Horeb accepit et promul-

gavit anno 2513, ac consequenter 430 annis postquam Abraham egressus est de Ur Chaldaeorum ut iret in terram semini suo promissam: non mirum est ergo si Moyses observaverit *tunc*, id est, jam Chananaeos fuisse in terra ista. Ergo

Obj. 5°. Plurima leguntur in Pentateucho locorum et urbium nomina quæ non nisi post Moysen fuerunt imposita: v. g., Gen. x, 11, *Ninive* dicitur a Nemrod ædificata, et tamen nomen suum accepit a Nino qui sat longe post mortem Moysis vixit. Gen. xiv, 14, agitur de *Dan* quæ sic dicta est tempore Josue, xix, 47, quia tribus Dan eam cepit; antea enim vocabatur *Lesem*. In Deuteronomio, II, 30, sermo fit de *Galgala*: at nomen istud impositum est sub Josue, ut patet ex libro ejus, v. 9, etc. Moyses hæc nomina scribere non potuit: ergo non est auctor Pentateuchi.

R. Nego consequ. Nova enim hæc nomina inscribi poterunt in margine vel in spatiis interlinearibus, ad majorem textus intelligentiam; hinc forte ipsimet, textui inserta sunt et prioribus substituta nominibus jam desuetis: porro hujusmodi levissimæ mutationes authenticitatem Pentateuchi labefactare non possunt: aliouquin nullum opus antiquum ut genuinum agnosci deberet; nam vix ullum reperitur in quo tales vel graviore non existant mutationes.

Præterea, confidenter asserere possumus nullam ex his aliisque ejusdem generis difficultatibus esse quam Scripturæ sacræ interpretes facile non solvant, et quidem multiplici responsione, sæpe evidenti, semper saltem, probabili. Responsiones illas hic per ordinem et singulatum afferre non possumus; consulantur diversi commentatores, ut D. *Calmet*, *Vence*, *Duguet*, etc. Legantur *Abbadie*, *Traité de la Religion*, t. 1; *Bossuet*, *Discours sur l'Histoire univ.*, 2° part, chap. 3; *Huet*, prop. 4, cap. 14; *Bergier*, t. v, *Duoism*, etc.

Obj. 6°. In libro Josue, viii, 32, legitur *Deuteronomium legis Moysis, quod ipse digesserat*, in lapidibus altaris scriptum fuisse: atqui Deuteronomium, quale nunc

habemus, in lapidibus altaris scribi non potuisset: ergo Deuteronomium non est Moysis.

R. 1°. Multi doctissimi critici existimant non integrum Deuteronomium per illa libri Josue verba intelligendum esse, sed tantum illius partem quæ legem continet; Moyses enim dixerat, Deut. xxvii, 2 et 4: *Eriges ingentes lapides et calce levigabis eos, ut possis in eis scribere omnia verba legis hujus: in eo textu agitur tantum de verbis legis.*

R. 2°. Moyses præscripserat ut *ingentes* erigerentur lapides; non repugnat autem totum Deuteronomium in ingentibus scribi lapidibus: ergo

Obj. 7°. In Gen. xxxvi, 31, hæc leguntur verba: *Reges autem qui regnaverunt in terra Edom antequam haberent regem filii Israel, fuerunt hi*, etc. Octo postea numerantur reges et duodecim duces qui ab Esau usque ad Moysen, id est, intervallo 250 annorum, regnaverunt et sibi successerunt. At 1° octo reges et duodecim duces sibi succedere non potuerunt; 2° qui hæc verba scripsit, *antequam haberent regem filii Israel*, ostendit suo tempore filios Israel jam habuisse regem. Ergo Moyses hæc scribere non potuit.

R. Nego min. quoad *utramque partem*. 1° Octo reges facile sibi succedere potuerunt in spatio 250 annorum, *ut evidentissime patet*. Duces autem successerunt quidem regibus, ex I Paral. 1, 51. At multo probabilius omnes simul et in diversis locis imperabant; nam in Gen. xxxvi, 40, legitur: *Hæc ergo nomina ducum Esau, in cognationibus, in locis et vocabulis suis*. Aliunde dici posset cum *Duguet*, in Gen. viii, reges et duodecim duces per 250 annos sibi successisse; si enim æqualiter vixissent, duodecim annos unusquisque regnasset vel imperasset: multi autem potuerunt brevi tantum tempore vivere, sive naturaliter, sive propter violentam mortem, aut propter expulsam, etc. Ergo

2° Multi dicunt hæc verba, *antequam regem haberent*, etc., non intelligenda esse quasi diceretur, antequam Saül et David regnarent, sed antequam filii Israel,

jugo Ægyptiorum excusso, rempublicam efformarent et ducem haberent, scilicet Moysen qui tunc eos primus regebat. Ergo.

Cæterum, hujusmodi difficultates, quas congerit Spinosa, probarent ad summum quædam in Pentateucho fuisse inserta, sive a Samuele, sive ab Esdra, sive ab aliis prophetis vel auctoribus, sed minime destruunt positivas quas attulimus rationes ad demonstrandum quinque hos libros genuinum opus esse Moysis.

Solent quidem critici ex talibus notis vel characteribus pronuntiare aliquem librum esse apocryphum, sed ubi positiva et firma aliunde non dantur motiva quibus clare ostendatur illum esse authenticum: nam in posteriori hoc casu, si nonnulla reperiant loca quæ proprio auctori celebri clare tribui non possint, rectius judicant ea quæcumque de causa fuisse inserta; ergo etiam concederemus quasdam annotationes a recentioribus scriptoribus Pentateucho fuisse insertas, nihil inde proficerent increduli.

Voltaire, Dict. philos., art. *Moïse*, et plures ejusdem scholæ homines quædam alia objecerunt, v. g.; artem scribendi a Cadmo et post Moysen tantum fuisse inventam, solos tunc fuisse in usu apud Ægyptios et Chaldaeos hieroglyphos qui in lapidibus et lateribus sculpebantur, longam historiam non potuisse per solos hieroglyphos depingi, et aliunde impossibile esse de loco in locum omnes transferre lapides et lateres qui necessarii fuissent ut integer contineretur Pentateuchus, etc.

At illæ aliæque similes objectiones meræ sunt hypotheses quæ ipsamet Pentateuchi historia destruuntur. Sic enim ratiocinandum est: Inviētis argumentis demonstratur Moysen esse Pentateuchi auctorem; in illo igitur tempore non soti existebant hieroglyphi, sed ars scribendi, et probabilius aliter quam super lapides et lateres, inventa erat. Vide exquisitum opus, ab omnibus notum *Lettres de quelques Juifs portugais*, etc. t. II, p. 17; *Bergier*, t. V; *la Bible vengée des attaques des incrédules*, par *Duclot*, t. II, p. 174, etc.

Ex observationibus recentior factis a *D. Champollion* et ab aliis peritis, constat apud Ægyptios triplicem existisse modum scribendi; hieroglyphicum seu figurativum pro monumentis, hieraticum vel symbolicum quo sacerdotes uti solebant, et demoticum ac phoneticum in usum vulgarem. Triplex ille modus non triplicem faciebat linguam, sed unicam tripliciter expressam. Consulatur, pro explicatione, *l'Univers pittoresque, Egypte*.

Parvi refert an Moyses per seipsum historiam enarraverit, vel per scribas aut secretarios qui sub illius directione scripserint. Sed admitti non potest systema Richardi Simonis superius expositum, quia nullo nititur fundamento: constanti Judæorum et Christianorum traditioni adversatur, cum aliis monumentis quibus Pentateuchi aliorumque librorum Veteris Testamenti authenticitas probatur, conciliari non potest; unde *Bossuet* fortiter illud impugnavit statim atque in lucem produxit, et communiter catholici ipsique protestantes illud procul rejecerunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE INTEGRITATE PENTATEUCHI.

Probavimus Moysen esse auctorem Pentateuchi: nunc quaritur an ipsius opus huc usque integrum manserit. Duplex distinguitur adulteratio: una accidentalis et levis, quæ consistit in additione, omissione vel mutatione quorundam nominum, punctorum, virgularum aliorumve hujusmodi, et alia substantialis, quæ in eo sita est, ut aliquid addatur vel omittatur in doctrina, in institutis et in factis gravis momenti.

Etenim Pentateuchum priorem non habere integritatem et quasdam in eo subisse mutationes ignorantia, negligentia vel inadvertentia amanuensium; talis enim fuit sors omnium librorum, præsertim antiquissimorum, qui per tot sæcula non nisi manu scribi poterunt: quæ-
io ratur est an Pentateuchus aliquam subierit muta-

tionem essentialem in doctrina aut in factis alicujus momenti.

PROPOSITIO.

Pentateuchus nullam subit mutationem essentialem, sive in doctrina, sive in factis.

Prob. Pentateuchus enim talem non subit mutationem, si demonstretur illam fuisse omnino impossibilem: atqui pluribus invictis argumentis demonstratur talem mutationem fuisse omnino impossibilem.

1° Facta quæ referuntur in Pentateucho sunt inter se concatenata; doctrina cum miraculis, miracula cum legibus connectuntur, adeo ut alia ab aliis fulciantur vel supponantur: v. g., solemnitas Paschæ supponit miraculosum populi egressum ex Ægypto, festum Pentecostes locutionem Dei in Monte Sinai, serpens aeneus murmuraciones Israelitarum adversus Moysen, etc.; at evidens est gravem mutationem introduci non potuisse in hujusmodi factis.

2° Quo magis notus est liber, eo difficilior est mutatio seu adulteratio: at Pentateuchus universo populo erat notissimus; illum quotidie præ manibus habere tenebant sacerdotes, ut ritus et cæremonias sub gravibus penis præscriptas religiose servarent ac explicarent; principes populi et magistratus, ut jus dicerent, patresfamilias ut suas cognoscerent genealogias suisque fruerentur juribus; rex ipse illum propria manu scribere tenebatur, Deut. xvii, 18; quolibet septennio publice in concursu omnis populi legebatur; tanta veneratione servabatur, ut scirent Israelitæ, teste Josepho, quot vicibus et quo ordine eadem littera in toto Pentateucho adhiberetur: porro nemo non videt hæc omnia essentialem mutationem reddidisse omnino impossibilem.

3° Libri Josue, Judicum, Regum et cæteri tantam cum Pentateucho habent connexionem, ut simul corrumpi debuissent, omnia uniuscujusque libri exemplaria simul et

eodem modo adulterare oportuisset: at illud fieri potuisse a quocumque etiam solertissimo impostore absolute repugnat; multa enim ubique sparsa existere debuerunt legis exemplaria.

4° Schisma populi sub Roboam magis impossibilem adhuc quamlibet corruptionem effecit; si enim Judæi Pentateuchum adulterassent, mox Samaritani reclamassent, et vice versa, Judæi, si Samaritani hujus generis mutationem inducere tentassent; aliunde nec Judæi exemplaria Samaritanorum habuissent, nec Samaritani exemplaria Judæorum. Ergo.

Salpuntur objectiones.

Obj. 1° IV Regum, xxii, 8, et II Paral. xxxiv, 14, legitur Helciam, sacerdotem Domini, librum Legis in templo casu fortuito reperiisse et Josia statim deferendum curavisse, Pius rex jussit ut ille liber sibi legeretur; illum vero audiens expavit, flevit, scidit vestimenta sua dicens, II Paral. xxxiv, 21: *Magus furor Domini stillavit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini, ut facerent omnia quæ scripta sunt in isto volumine;* misit etiam ad prophetidem Oldam, ut per illam consuleretur Dominus. Unde sic efformatur argumentum: Ex præcedenti narratione constat unicum tunc exstitisse volumen Pentateuchi quod erat perditum, et Legem tunc penitus oblitam jacere: atqui Helcias volumen illud facile corrumpere potuit: ergo non constat Pentateuchum esse integrum.

R. 1° *Nego maj.* Nam antequam ille liber reperiretur, jam cœperat Josias instaurare templum et omnia ad Legis præscripta adducere; nec igitur Lex nec ipsius præscripta in oblivionem penitus devenerant.

Et vero, sub impiis regibus Amon et Manasse, prædecessoribus Josiæ, multi Judæi remanserant fideles; absurde enim supponeretur cunctos fuisse prævaricatores;

Deus contra Manassen locutus est *in manu servorum suorum prophetarum*. IV Regum, xxi, 10. Porro illi servi Dei et Judæi fideles exemplaria Legis conservare debuerunt.

Igitur admiratio Helciae, stupor et fletus Josiæ non probant præfatum exemplar fuisse unicum, et totam Legem in oblivionem devenisse. Alio et verisimili modo explicari possunt; colligitur enim ex Deut. xxxi, 9 et 24, Moysen jussisse ut exemplar Legis propria manu sua scriptum in latere arca fœderis custodiretur, et quolibet septennio coram omni populo legeretur. Testatur Josephus, Antiq. l. 10, c. 3, illud religiose servatum esse usque ad tempora impii Manasses, et eo regnante, una cum arca in secretiorem locum translatum esse, ut occultaretur; probabile est autem illud præcise volumen ab Helcia casu fortuito repertum fuisse, cum efferrent pecuniam que illata fuerat in templum Domini, II Paral. xxxiv, 14; nam hæc sunt ipsius textus verba: *Reperit Helcias sacerdos librum Legis Domini per manum Moysis*. Porro valde credibile est ingentem fuisse trepidationem Josiæ totiusque populi cum audierint verba hujus libri; tunc enim sibi representabant ipsum Moysen eos objurgantem et graves pœnas, propter eorum peccata, nomine Dei minantem. Ergo.

R. 2°. *Nego min.* Etiam si concederetur prædictum volumen unicum fuisse Legis exemplar, nihilominus Helcias illud corrumpere non potuisset. Nam 1° sacerdotes, levitæ, magistratus, patres familias et omnes qui penitus Legem oblivisci non potuerant, statim reclamassent. 2° Samaritani ex multis annis a Judæis jam erant separati: ergo Helcias illorum Pentateuchum adulterare non potuisset: attamen eorum Pentateuchus idem est ac Pentateuchus Judæorum. Ergo, etc. Præcipua Pentateuchi facta reperiuntur etiam in libris Regum, Paralipomenon, Psalmorum, Prophetarum, etc. Helcias autem hos libros adulterare non potuisset. Ergo.

Obj. 2°. Ex lib. IV Esdræ, xiv, 21 et 22, constat omnia Legis exemplaria in incendio Hierosolymitano perisse,

et Esdræ, illa de novo scripsisse: ergo facile ea adulterare potuit.

R. *Nego ant.* 1° Quartus liber Esdræ est apocryphus, ac proinde nullius auctoritatis; nobis igitur nocere non potest. 2° Impossibile est omnia Legis exemplaria ita in incendio periisse ut nemo sciret quæ antea facta fuissent, opera quemadmodum dicit textus, vers. 21, nam omnia exemplaria non erant in templo, multa inter populum erant dispersa in cunctis urbibus, pagis et domibus. 3° Eodem tempore permulti Judæi erant in Babylonica captivitate, et ibi diu post incendium Hierosolymitanum commorati sunt: atqui Legem habebant, ut constat ex historia Danielis et Susannæ, et Ezechiele, etc. 4° Exemplaria Samaritanorum in eo tem incendio perire non potuissent. Ergo.

Frustra adhuc objicitur ex I lib. Machab. 1, 5, 6, libros Legis ex jussu Antiochi traditos fuisse et combustos, impossibile enim fuit, propter eandem rationem, cuncta exemplaria comburere.

Inst. Veteribus characteribus quibus utebantur Hebræi ante captivitatem Babylonicam, Chaldaicas litteras substituit Esdras: ergo a pari substantiam Pentateuchi aliorumque librorum corrumpere potuit.

R. 1°. *Negari potest ant.* Non constat enim Esdræ litteras Chaldaicas veteribus characteribus substituisse: 1° quia multi contendunt nullam hujusmodi factam fuisse mutationem, et Hebræos semper usos esse iis characteribus quibus nunc utuntur; 2° quia in hypothese quod mutati fuerint characteres, et hoc probabilius nobis videtur, non ideo constaret Esdræ illius mutationis unicum esse auctorem; verisimiliter enim hæc mutatio eodem modo contingere debuit quo ejusdem generis mutationes apud alias gentes fieri solent, id est, non eodem tempore et ab unico auctore, sed sensim et sine sensu: v. g. unus scribendo his potius quam aliis utitur characteribus; alter postea iisdem utitur, quia sunt clariores, pulchriores, legentibus magis placent; alii deinde illos adoptant, et paulatim veteres characteres in oblivionem